

КРАСА ЗИМОВОЇ ПРИРОДИ В ДИТЯЧОМУ МАЛЮНКУ

Опанування технік зображення дерев у старшій групі

*Людмила ЧУЙКІНА,
викладачка-методистка,
КВНЗ “Запорізький педагогічний коледж”*

Як, навчаючи малят образотворчості, не загнати їх у жорсткі рамки шаблонів і стереотипів, не загасити вогник творчості в дитячих душах? Як сформувати здатність емоційно відгукуватись на красу навколишнього світу, уміння відтворювати її за допомогою ліній, крапок, штрихів, плям, розкрити “чарівні” особливості художніх матеріалів? Поради, що допоможуть легко й цікаво навчити дітей малювати дерева, вибираючи відповідні засоби, надає авторка.

УВАГА І ЗАЦІКАВЛЕНІСТЬ — ПЕРЕДУМОВИ ТВОРЧОСТІ

Завданням художньо-творчої діяльності дітей дошкільного віку є насамперед **розвиток у них естетичних почуттів, уявлень і погляду на світ.**

Образотворча діяльність дитини набуває художньо-творчого характеру поступово, у міру оволодіння способами зображення, художніми техніками та практичного пізнання особливостей художніх матеріалів. Під **технікою малювання** в дошкільників ми розуміємо навички тримання в руці інструментів (олівця, пензля), а також уміння, що забезпечують передачу в малюнку різноманітних форм, пропорцій предметів та їх частин.

Серед об'єктів, які зображують діти із самого малечку, дерева посідають вагоме місце.

Часто вже в ранніх дитячих малюнках можна побачити певні стереотипи в зображенні дерев, як-от стовбур-трикутник (обов'язково коричневий) і гілки-риски, розташовані паралельно з обох його боків. Але ж дерева бувають дуже різні – і за формою, і за забарвленням, і за іншими ознаками. І дуже важливо допомогти дітям це побачити.

Майже всі дерева мають два основні елементи — стовбур і крону. Але стовбур може бути товстим чи тонким, гладеньким чи шорстким, горбкуватим чи рівним, його ніжка — високою чи низькою, крона — круглою чи витягнутою, великою чи малою. Тож і варіанти зображення можна обирати щоразу інші. Це стосується як способів, так і художніх матеріалів.

ПОМІЧНИКИ МАЛЕНЬКИХ ХУДОЖНИКІВ

Прийом “оживлення” матеріалів, ігрові дії з ними сприяють осмисленому засвоєнню дітьми законів художньої творчості. Малята дізнаються про походження матеріалу, досліджують його виражальні можливості, опановують культуру спілкування з ним. Художні матеріали стають добрими друзями та помічниками маленьких митців.

Для малювання дерев можна використовувати кольорові олівці, крейду, свічку, вугільний олівець, сангін, гуаш, акварель. Сполучення вугільного олівця, сангіни і білої гуаші дає можливість передати і кольоровий контраст зимового лісу (темні силуети дерев на тлі білого снігу), і шорстку фактуру кори.

Вугільний олівець дає можливість отримати широку лінію матового (“оксамитового”) чорного кольору. Але він крихкий, тому слід учить дітей малювати ним легко, без натиску.

Сангіна (фр. *sanguine*, від лат. *sanguinellus* — криваво-червоний) — сухий матеріал для малювання

у вигляді паличок-олівців без дерев'яної оправы приємного червоно-коричневого тону. Малюють сангіною на шорсткому цупкому папері, картоні, полотні.

Сангіна дуже крихка і бруднить папір, тому необхідно вчити дітей малювати акуратно, тримаючи паличку за паперову обгортку трьома пальцями — вказівним, великим і середнім. Штрихування виконується одним кінцем палички, тоді як інший слід спрямовувати до центру долоні. Малюючи, треба рухатися від лівої частини аркуша до правої, тоді рука, яка малює, не розмазуватиме зображення. Слід пам'ятати, що будь-який дотик може зіпсувати малюнок, а коли роботу завершено, обов'язково закріпити її за допомогою фіксативу або лаку для волосся. Робити це треба в добре провітрюваному приміщенні (бажано відкрити вікна) та за відсутності дітей. Сангіна надає намальованим деревам неабиякої виразності.

Пензлі та папір. Для дітей, які тільки починають учитися працювати з фарбами, мабуть, чи не найзручніші м'які пензлі з білки № 3, № 5 із короткою паличкою. Спочатку, і це природно, дитина не може малювати кінчиком пензля — вона проводить по паперу всім ворсом, зачіпляючи і рвучи його металеву частиною. Від такої "експресії" ворсинки пензля витираються, і через декілька занять він стає непридатним для малювання.

Папір має бути щільний, призначений для малювання аквареллю або гуашшю, а не для друкування на принтері. Формати — А5, А4, А3.

У старшому дошкільному віці пропонуємо пензель флейц, щетинний пензель та м'які пензлі № 5–10. Перш ніж малювати жорстким пензлем, потрібно зняти зайву фарбу, притискаючи його до іншого аркуша, доки він не почне залишати на папері "пухкі" уривчасті плями.

ОПАНОВУЄМО СПОСОБИ ЗОБРАЖЕННЯ

Особливості будови дерев

Будову дерев зручно вивчати ранньої весни, пізньої осені або взимку, коли на них мало листя. У природі безліч видів дерев, і кожне має свою форму, колір, обриси, особливості стовбура, гілок, їх розташування.

Зверніть увагу на могутній стовбур дуба, що розширюється донизу і переходить у коріння, яке де-не-де видно з-під землі. Тополя висока і струнка, її гілки,

спрямовані вгору, ніби притискаються до стовбура і створюють стрункий силует. Береза чарівна в усі пори року. Увагу привертає її білосніжна кора, що різко відрізняється від кори інших дерев. Діти із задоволенням малюють березовий гай восени, взимку, влітку та навесні.

Змішування фарб

Узимку можна показати дітям, як змінюється колір снігу залежно від освітлення: у затінку він блакитний, але буває і рожевим — коли сонце заходить. Варто також звернути їхню увагу на зміну забарвлення неба. І принагідно навчити за допомогою палітри змішувати потрібні кольори, аби якнайточніше відтворити на малюнку природну кольорову гаму.

Наприклад, із жовтої й синьої фарб можна утворити зелену. Якщо додати більше жовтої, то утворений зелений колір буде теплим, а коли переважатиме синя фарба, він буде холодним. Аби зробити колір гуаші світлішим, треба додати білил. Наприклад, щоб отримати блакитний колір, змішують синю фарбу з білою.

Коли малюють навчаться змішувати фарби, у їхніх малюнках з'являться різні відтінки кольорів. Це сприятиме і формуванню спостережливості.

Способи малювання стовбура

- **За опорними крапками.** Ставимо на лінії землі 2 крапки на відстані ширини мізинця одну від одної або на такій, якої товщини буде дерево. Угорі над цими крапками ставимо іще одну, яку з'єднуємо з ними двома лініями зверху вниз.
- **За опорними крапками і лініями.** Проводимо зверху до лінії землі пряму лінію, відступаємо на ширину майбутнього стовбура від її закінчення і ставимо ще одну крапку і з'єднуємо її з верхнім кінцем лінії.
- **Приєм нарощування.** Проводимо до лінії землі пряму лінію і нарощуємо її рухом олівця або поступово все сильніше натискаючи на ворс пензля. Можна набрати на пензель одразу кілька кольорів — отримаємо природні відтінки кори дерева.

Способи малювання крони

- **Злите зображення крони.** Від стовбура, натискаючи на ворс пензля, малюємо вгору хвилясту лінію або іншу форму, яка передає обриси крони дерева.

- **Горизонтальне штрихування.** Олівцем або жорстким пензлем наносимо на гілки дерева штрихи або уривчасті мазки (так, наприклад, можна малювати хвою сосни).
- **Плями на гілках.** Малюємо гілки в напрямку до стовбура. Обводимо їх хвилястими лініями та зафарбовуємо кожну окремо. Крона складається з асиметрично розташованих “хмаринок” на гілках.
- **Нетрадиційні матеріали.** Наносимо фарбу зім’ятим папером або целофаном, листям, штампиками з овочів, відбитком долоні, використовуючи техніку Ебру, набризкуємо щіткою.

ТОНКОЩІ КОМПОЗИЦІЇ

Два найсуттєвіші композиційні недоліки дитячих малюнків: або зображення надто дрібне і “плаває” на аркуші, або занадто велике і виступає за його межі. З огляду на це важливо навчати дітей узгоджувати величину і розташування зображень, їх елементів із форматом аркуша. У цьому допомагають **ігрові вправи з орієнтування:** долоню кладуть на аркуш, визначають місце розташування об’єкта, потім сухим пензлем проводять лінії та форми, визначаючи етапи малювання.

Проілюструємо використання деяких з описаних способів малювання на прикладі конспектів занять з образотворчості.

БІЛА БЕРЕЗА

Заняття для дітей старшої групи

Мета. Учити дітей передавати будову берези, зображуючи характерні ознаки: форму крони, колір, ширину стовбура і гілок. Формувати вміння створювати зображення стовбура за допомогою опорних крапок та прямих ліній, передаючи стрункість дерева, відтворювати снігове вбрання за допомогою мазків щетинним пензлем. Розвивати естетичні почуття, здатність емоційно відгукуватись на твори мистецтва. Виховувати любов до природи.

Матеріал: аркуш (або смужка) паперу А4, тонованого в синій або блакитний колір, біла гуаш, пензлі № 5 і клейові щетинні пензлі для мазків, вугільний олівець, блискітки для декорування.

**ЗАВАНТАЖТЕ МАТЕРІАЛИ
ДЛЯ РОБОТИ З ДІТЬМИ:**
dv.in.ua/pp2020-12/p12

Хід заняття

Налаштування

Діти розглядають репродукції картин “Іній”, “Лютнева блакить” І. Грабаря або світлини із зображеннями беріз узимку.

Вихователька. Древа, вкриті мереживом інею, завжди наводять мене на думку про казку. А в казках, як ви знаєте, можливі будь-які дива. Одне з таких див ми з вами зараз створимо самі.

Вправа “Я – дерево”

Діти виконують довільні рухи відповідно до слів педагогині під супровід п’єси “Зимова казка” М. Таривердієва.

Вихователька. Уявіть собі, що ви не дітки, а стрункі берізки з тендітними гілочками, що легенько погойдуються під вітром...

А тепер берізки перетворюються на казкових царівен із пишними косами, прикрашеними діамантовими кристаликами, з блискучими коронами та вусями з інею, і вишукано танцюють на балу в Снігової Королеви...

Ви справжні чарівники! А тепер пропоную вам створити дива на папері. Намалюймо берізки.

Художньо-творча діяльність

Педагогиня демонструє зразок виконання кожного етапу роботи, супроводжуючи свої дії поясненнями.

Малювання стовбура

за опорними крапками

Вихователька. Почнемо зі стовбура. Внизу аркуша ставимо дві крапки на ширині мізинця одну від одної, зверху над крапками ставимо крапку — визначаємо висоту стовбура, кінчиком пензля з’єднуємо крапки лініями. Навскіс до стовбура малюємо дві гілочки і одну, нахилену донизу, натискаючи поступово на всю ширину ворсу пензля. Зафарбовуємо стовбур зверху вниз.

Малювання злитого зображення крони

Вихователька. А тепер від стовбура за годинниковою стрілкою намалюймо кінчиком пензля плавну хвилясту лінію, передаючи форму крони берізки. Опісля наберемо фарбу на сухий щетинний пензель і нанесемо їй по всій кроні, залишаючи де-не-де просвіти біля гілок та стовбура. Ще вологу поверхню крони посиплемо блискітками.

Після висихання стовбура діти за зразком виховательки наносять штрихи вугільним олівцем, залишаючи просвіти, що відтворюють характерні плями на стовбурі берізки.

ДЕРЕВО В ЗИМОВОМУ СНІ

Заняття для дітей старшої групи

Мета. Учити дітей малювати дерево у стані зимового сну в образній формі (із обличчям); зображувати крону дерева хвилястою лінією; бачити гармонію поєднання кольорів. Формувати вміння малювати риси обличчя в кроні дерева. Закріплювати вміння приклеювати смужки паперу або мережива. Стимулювати дітей створювати шляхом змішування фарб нові кольори й відтінки, оригінальні композиції та образи. Виховувати естетичний смак.

Матеріал: фотозображення зимових дерев; аркуш формату А4, тонований фарбою блакитних відтінків, пензлі флейц та № 5, гуаш синього, фіолетового та білого кольорів, смужка мережива, клей, серветки.

Хід заняття

Налаштування

Діти розглядають фотозображення різних дерев узимку. Педагогиня звертає їхню увагу на колір снігу в різний час доби (за різного освітлення).

Бесіда “Який буває сніг?”

Запитання до дітей

- Як зима прикрасила нашу землю?
- Якого кольору буває сніг?

Вихователька. Зима вбрала дерева в ошатний зимовий одяг. Їхні крони перетворилися на мереживні капелюшки та пухові хустки. Деревам тепло спати під ними, але часом холодний вітер із колючими крижинками оголює їхні гілочки, і вони мерзнуть. Спробуємо уявити собі, що відчувають дерева взимку, як їм спиться. Перетворіться на дерева в мереживних капелюшках.

Вправа “Зимовий ліс”

Під супровід колискової “Ніченька іде” (сл. В. Нишина, муз. І. Менкуш) у виконанні Н. Матвієнко діти заплющують очі й уявляють себе деревами, охопленими зимовим сном. Виконують рухи відповідно до слів педагогині: погойдують піднятими руками, мов гіллям, повільно кружляють навколо себе, як сніжинки, присідають тощо.

Вихователька. Узимку дерева сплять, скинувши листя й плоди. Чудовий час, щоб відпочити у спокої... Раптом повіяв вітер, налетіли колючі крижані сніжинки. Як лютує мороз!

Холодно. Зимно. Руки-гілочки мерзнуть. Піднесіть складені пальчики до ротиків і зігрійте диханням. Гріють дерева свої ручки-гілочки... Зігрілися й знову заснули...

Вихователька. Ну як, відпочили, мої чарівні деревця? А тепер спробуємо ще й намалювати дерева, що сплять.

Художньо-творча діяльність

Педагогиня малює разом з дітьми, використовуючи прийом синхронного малювання, супроводжує свої дії коментуванням.

Вихователька. Візьміть кожен у себе на столі аркуш блакитного кольору і приклейте до нього знизу смужку мережива — це буде сніг.

Малювання стовбура

Вихователька. Над мереживом намалюємо синім кольором квадрат — маленький стовбур, який ледь проглядає з-під крони.

На пензель флейц наберіть синю гуаш і намалюйте хвилясту лінію від стовбура вгору та вниз до стовбура. Лінія має бути широка й волога від шару фарби, яку ми щедро набираємо на пензель. Тепер наберімо білу гуаш і поруч, ледь чіпляючи пензлем синю лінію, проведемо таку саму білу. Бачите, там, де зустрічаються синя й біла лінії, утворюється новий відтінок, блакитний. А поряд із білою лінією проведемо фіолетову. Між ними утворилася тонка лінія блідо-бузкового відтінку.

Малювання обличчя

Вихователька. Зверху на кроні намалюємо тоненьким пензликом чубчик, а нижче — брови й заплющені очі. Брови та очі розташуємо на певній відстані. Проведемо кілька ліній униз від очей — це будуть вії. Домалюємо ротик у вигляді витягнутого овалу — і наше дерево готове.

Діти розглядають і обговорюють малюнки одне одного, а після їх висихання облаштовують у батьківському куточку виставку. ●